Relieken van een verdeelde sportgeschiedenis

Expositie 'Wir gegen uns' toont sport in gescheiden Duitsland

Achtergrond - 18 mei 2010

Voetbal is oorlog, zei voetbaltrainer Rinus Michels. In Duitsland Koude Oorlog, blijkt uit de tentoonstelling ‘Wir gegen uns. Sport im geteilten Deutschland’. De expositie van het Haus der Geschichte in Bonn toont aan de hand van talloze voorwerpen welke rol sport in de politieke strijd tussen de Bondsrepubliek en de DDR speelde.

De Adidas-schoenen waarop het Duitse voetbalelftal de finale speelde op het WK 1954, de racefiets van DDR-fietsheld Gustav-Adolf Schur en de dopingspuiten die in Oost én West tot grote prestaties moesten leiden.

De meer dan 1100 voorwerpen op de tijdelijke tentoonstelling ‘Wir gegen uns. Sport in geteilten Deutschland’ hebben allemaal hun eigen verhaal. Samen tonen zij hoe dicht sport en politiek bij elkaar lagen in het gedeelde Duitsland tussen 1949 en 1989. “Sport is een interessant aspect van de geschiedenis van het verdeelde Duitsland”, zegt Peter Hoffmann, persvoorlichter van het Haus der Geschichte, tegenover Duitslandweb.

Aan het begin van de tentoonstelling zijn verschillende visies op sport en politiek te lezen. Volgens Theodor Heuss, bondspresident van Duitsland van 1949 tot 1959, was sport vooral gewoon sport. “Er is geen proletarisch-marxistische manier van jezelf optrekken of een burgerlijk-kapitalistische handstand – je kunt het of je kunt het niet.”

Leipzig

Toch was in het naoorlogse Duitsland al vroeg duidelijk dat sport in zowel de DDR als in de BRD niet zomaar een spelletje was. Er viel eer mee te behalen, zeker voor de DDR, dat door veel westerse landen niet officieel erkend werd. “Sport is geen doel op zichzelf, sport is een middel tot een doel”, zei DDR-leider Erich Honecker.

Met de Sovjet-Unie als voorbeeld nam de DDR al snel na haar oprichting in 1949 de organisatie van sport in handen. De staat verdeelde sportclubs per

bedrijfssector, richtte in Leipzig de Deutsche Hochschule für Körperkultur op en bouwde in dezelfde stad een megastadion voor honderdduizend toeschouwers. Grote held was de wielrenner Gustav-Adolf Schur, die onder meer twee keer de Friedensfahrt won, de 'Tour de France van het Oosten'.

De BRD richtte onafhankelijke sportbonden op en probeerde daarmee aansluiting te vinden in de internationale sportwereld. Dat ook in de Bondsrepubliek sport niet politiek neutraal was, blijkt bijvoorbeeld uit de loopbaan van voetballer Sepp Herberger. Hij had een sportcarrière in nazi-Duitsland opgebouwd. Na de oorlog werd hij slechts als 'meeloper' gekwalificeerd, waardoor hij in 1954 als coach van de BRD mee kon naar het WK. De winst van West-Duitsland in de finale was de eerste grote triomf op sportgebied.

Muur

Erkenning van het andere Duitsland was ten tijde van de Koude Oorlog niet alleen een politiek probleem. Boekjes als 'Sportverkehr mit der Sowjetzone. Ja oder nein?' en filmfragmenten op de tentoonstelling laten zien hoe lastig de Duits-Duitse relatie ook op het sportieve vlak was.

Tot begin jaren zestig vlogen de uitnodigingen voor sportwedstrijden tussen Oost en West over en weer en op de Olympische Spelen van 1956, 1960 en 1964 verscheen een gezamenlijk Duits team. Het gebruik van staatssymbolen als vlag, tenue en volkslied leverde echter grote problemen op. Na de bouw van de Muur in 1963 raakten BRD en DDR op sportief gebied steeds verder van elkaar verwijderd.

Bierblikjes

Vanaf midden jaren '60 voerden beide landen een doelbewust topsportbeleid. De DDR streefde haar westerburen in de jaren '70 en '80 steeds meer voorbij. Op de Spelen van 1988 haalde de Oost-Duitsers 37 gouden medailles, de West-Duitsers 11.

Tussen de grote politieke strijd door was er af en toe ook ruimte voor Duits-Duitse gemoedelijkheid. In 1978 hielp de Oost-Duitse handballer Wolfgang Böhme zijn West-Duitse collega's door de opstelling van de Sovjet-Unie prijs te geven. De DDR-speler verklaarde de tactiek van de Russen aan de hand van een aantal bierblikjes, die hij samen met de West-Duitsers had opgedronken.

Doping

De tijdelijke tentoonstelling in het Haus der Geschichte is de eerste expositie over de sportgeschiedenis van het gedeelde Duitsland, zegt persvoorlichter Peter Hoffmann. "Het Duitse sportverleden is nog altijd actueel", meent hij. Dat ziet hij bijvoorbeeld in de gevolgen van het grootschalige dopinggebruik.

De tentoonstelling laat zien hoe de toepassing van stimulerende middelen in de DDR

een systematisch karakter kreeg. Wie doping weigerde, kon een grote sportcarrière wel vergeten. Om bij te blijven met de oosterburen schuwden ook West-Duitse sporters het gebruik van verboden middelen niet.

Het dopinggebruik bleef Duitsland ook na de val van de Muur achtervolgen. Sportartsen die in de DDR doping propageerden, bleven werkzaam in de gezamenlijke Duitse teams van het verenigde Duitsland. Tientallen sporters werden na 1990 erkend als dopingslachtoffer. Sommigen gaven hun onterecht verkregen medailles terug.

Aan het eind van de tentoonstelling kan de bezoeker op een beeldscherm invullen wat zijn persoonlijke sporthoogtepunt is. Als Nederlander is het moeilijk de Duitsers niet een klein steekje onder water te geven. “Mijn sportieve hoogtepunt is het doelpunt van Marco van Basten tegen Duitsland op het EK 1988”, typte ik in, terwijl een Duitse bezoeker nors over mijn schouder meekeek.

De tentoonstelling in het Haus der Geschichte in Bonn is nog tot en met 10 oktober te zien. De toegang is gratis.

Afbeelding 2: DDR-held Gustav-Adolf Schur. (Täve Schur und die Jungen“, Bert Heller, 1959, Haus der Geschichte)
Afbeelding 3: De vlag van het gezamenlijk Duitse team van de Spelen van 1956, 1960 en 1964. (Marc Patrick Schwarz/ Axel Thünker Haus der Geschichte)
Afbeelding 4: Het dopingmiddel Oral-Turinabol. (Punctum/Bertram Kober, Haus der Geschichte)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://duitslandinstituut.nl/artikel/503/relieken-van-een-verdeelde-sportgeschiedenis